

Vasile ADĂSCĂLIȚEI

EVOLUȚIA DEMOGRAFICĂ A ORAȘULUI DOROHOI (1864 – 1916) – (II)*

X. Infirmități

În formularul întrebuintat la recensământul populației din decembrie 1899 a figurat și o rubrică specială pentru înregistrarea persoanelor cu diferite infirmități. La centralizarea datelor s-au stabilit trei categorii de infirmi – *orbi, surdo-muți și alte infirmități*. Aceste persoane cu nevoi speciale se impunea pentru prima dată a fi luate în atenția autorităților.

La nivelul țării au fost recenzați 38.350 de infirmi; în zona Moldovei – 13.017, în județul Dorohoi – 1.079, iar în reședința județului Dorohoi – 61 de infirmi din care 12 orbi, 12 surdo-muți și 37 alte infirmități.

Pe cele patru zone folosite pentru comparație situația era următoarea:

Specificație	Populația totală	Numărul infirmilor	Orbi %		Surdo-muți %		Alte infirmități %		Total infirmi	
România	5.956.690	38.350	4.967	0,081%	4.896	0,081%	28.497	0,48%	38.350	0,64%
Moldova	1.848.122	13.017	1.748	0,09%	1.256	0,07%	10.013	0,54%	13.057	0,7%
Dorohoi (județ)	159.461	1.079	155	0,10%	98	0,06%	826	0,52%	1.079	0,68%
Dorohoi (oraș)	12.690	61	12		12		37		61	

Recenzarea în premieră a acestor persoane este un semn al înnoirii societății românești, al racordării la valorile civilizației europene. Deși fiscal, Recensământul din 1899 oferă pentru prima dată, după 40 de ani datorită efortului lui L. Colescu, o situație cât mai apropiată de adevăr privind și populația României dar și a populației din Dorohoi.

Dublarea populației orașului, de la 6.049 locuitori în 1859 la 12.690 locuitori în 1899, se datorează îndeosebi sporului natural, prin aportul permanent de populație evreiască și mai puțin sporului migratoriu, nesemnificativ mai ales în ultimul sfert al secolului al XIX-lea.

Este dovedit că și la Dorohoi mulți locuitori n-au fost recenzați, fie din cauza neatenției recenzorilor, dar în cele mai multe cazuri locuitorii cu bună știință s-au ferit de recensământ, plecând din oraș, refugiindu-se în satele limitrofe sau ascunzându-se pur și simplu de recenzori. Caracterul fiscal al acțiunii inspiră teamă și neîncredere printre locuitori. Ulterior, datele recensământului vor fi folosite de autoritățile locale și pentru stabilirea domiciliilor, cei neînregistrați la recensământ nefiind considerați cetățeni ai orașului neavând dreptul să desfășoare diverse activități comerciale sau meșteșugărești, fapt ce nu convine multor locuitori nerecenzați, care solicită să fie înscrși ulterior în registrele de evidență a populației. Arhivele primăriei orașului Dorohoi înregistrează în perioada 1900-1901, 77 de cereri ale unor cetățeni, majoritatea evrei care, arătând că n-au fost recenzați din diverse motive, cer să fie luați în evidența orașului ca cetățeni ai acestei urbe¹. Primarul orașului, G.G. Burghele, solicită poliției verificarea cererilor și numai după rezoluția favorabilă a comisarilor de poliție se făceau cuvenitele rectificări.

Concluziile Recensământului din 1899, deși a fost cel mai bun recensământ până la acea dată, au arătat însă că e nevoie de o lege specială pentru recensământul populației, acțiune independentă de recensămintele pentru impunerile fiscale.

* Partea I a fost publicată în AMS, VII-VIII, 2008-2009, pp. 202-226.

¹ Arhivele Statului Botoșani, Fond Primăria oraș Dorohoi, Ds. 38/1 899, ff.66-172.

La 1 septembrie 1901, la începutul secolului al XX – lea, județul Dorohoi avea 159.175 locuitori. Județul era împărțit în 3 plase, plasa Herța-Prutul de Sus cu 14 comune, plasa Bașeu-Prutul de Jos cu 18 comune, plasa Berhometele-Coșula cu 18 comune². Între 1 septembrie 1900 și 1 septembrie 1901 la nivelul județului s-au înregistrat 6.263 nașteri și 4.083 decese, cu un spor natural de 2.120 suflete. La numărul total al locuitorilor sporul este de 1.028 suflete, cu o pierdere de 1.152 suflete explicabilă prin imigrările masive a evreilor către SUA în jurul anului 1900. După cetățenie, 136.461 locuitori erau români, 19.918 – străini supuși români și 2796 erau străini, supuși altor state.

În 1901 orașul Dorohoi avea 12.902 locuitori din care 5.202 români, 7.169 evrei supuși români și 531, străini supuși altor țări. În același an registrele stării civile înregistrează 456 de nașteri și 418 decese, un spor natural de 38 persoane. Cu 7.169 suflete evreii reprezintă și la începutul secolului al XX – lea majoritatea populației orașului Dorohoi, 55,5%. La Mihăileni, 71,6% din populație o reprezintă evreii. Din 3.771 locuitori, 223 sunt străini supuși altor state, 847 – români și 2701 evrei, numărul evreilor fiind de 3,1 ori mai mare față de cel al românilor. La Herța, cea de-a treia comună urbană a Dorohoiului, din 2946 locuitori, 42 sunt străini supuși altor state, 958 sunt români și 1946 evrei, un procent de 66% populație evreiască³.

Concluzionând, la începutul secolului al XX – lea, în toate cele trei comune urbane ale județului Dorohoi, evreii formau majoritatea populației: la Dorohoi 55,5% , la Herța 66% iar la Mihăileni 71,6%. În 1902 Dorohoiul continuă să rămână cea mai importantă comună urbană a județului cu același nume având o populație de 12.864 de locuitori⁴. În același an au fost înregistrate 478 de nașteri și 380 decese, un spor natural de 98 de persoane⁵.

La sfârșitul anului 1903 Dorohoiul avea 13.199 de locuitori cu un spor de 509 persoane față de recensământul din 1899 și o medie anuală de 127,25 persoane⁶. În 1904 sporul natural al populației din Dorohoi a fost de 225 de persoane, orașul având 13424 locuitori⁷. Din analiza situației născuților din anul 1904 rezultă câteva aspecte îngrijorătoare pentru autoritățile timpului:

1. Numărul foarte mare al copiilor nelegitimi și găsiți. Din 487 copiii născuți vii în orașul Dorohoi, 138 au fost copii nelegitimi și găsiți, ceea ce reprezintă 30 % din totalul născuților. Cauzele acestei situații sunt, în opinia autorităților, "starea de destrăbălare morală a locuitorilor din oraș"⁸, la care evident din perspectiva timpului trebuie să adăugăm lipsa unei educații maritale și a mijloacelor contraceptive, iar în cazul copiilor abandonați frica mamelor de „vorba târgului și a satului” care le stigmatiza toată viața.

2. În 1904 numărul copiilor de religie mozaică este cu 80 mai mare față de copiii ortodoxi, respectiv 282 și 202. Sporul natural în 1904 a fost de 63 de suflete ortodoxe și 159 de suflete mozaice. Cauzele sunt legate de natalitatea mai mare și mortalitatea mai scăzută în rândul populației evreiești. Raportul Camerei de Comerț și Industrie pe 1905 apreciază că "de vom continua tot așa în curând ne vom trezi în Moldova de Sus completament ajunși pe al doilea plan ca element național. Populațiunea românească de la orașe mai cu seamă cea zisă cultă este și fără curaj și fără încredere și fără noțiunea interesului ce-l avem ca neam să ne înmulțim". Moravurile orașenilor manifestate prin economie de copii, avorturi, sterilitate au dus până acolo starea de fapt încât ne-a făcut să vedem cum neamul românesc de la orașe descrește în loc să se înmulțească⁹.

În 1910, Dorohoiul, oraș avea 13.478 locuitori¹⁰, primar fiind Gh. Marcu, iar ajutor Gh. Timuș. Primăria avea în statul de funcțiuni 21 persoane, un ofițer al stării civile, un secretar, casier, ajutor încasator, copist, șef de birou, un ofițer al stării civile, un registrator-arhivar, un arhivar, un statistician, doi copişti, un comandant al pompierilor cu ajutorul său, un intentent, un inginer, un funcționar și doi mecanici¹¹. Consiliul comunal avea nouă membri. În serviciul poliției comandat de Th. Ion Vameșu lucrau 12 comisari și subcomisari, un registrator, un comandant al sergenților, ce avea

² Constantin Cojocaru, *Județul Botoșani: structuri administrative*, p.106.

³ Prefectura județului Dorohoi, *Expunerea situației județului Dorohoi pe anul 1901*, Dorohoi, Tipografia I.L.Berecovic 1901, pp. 3-4.

⁴ Emile Melbert, *Amarul Național al României*, București, 1902, p. 155.

⁵ Arhivele Statului Botoșani, Fond Primăria oraș Dorohoi, *Actele stării civile pe anii 1901-1902*.

⁶ Camera de Comerț și Industrie, Circumscripția IX Botoșani, *Dare de seamă asupra stării economice a județelor Botoșani, Dorohoi și Suceava pe anul 1905*, Botoșani 1906, p. 21.

⁷ Idem, p. 29.

⁸ Idem, p. 23.

⁹ Idem, p. 27.

¹⁰ Camera de Comerț și Industrie, București, *Amarul General al României*, 1910.

¹¹ *Ibidem*, pp. 30-55.

în subordine 32 sergenți¹². Serviciul Prefecturii care avea sediul la Dorohoi, avea 34 de angajați la care se adăugau cei 9 administratori de plasă, plașa Bașeu, Berhometele, Câmpu, Centru, Darabani, Gorovei, Herța, Lascăr și Siret¹³. La Dorohoi se afla și garnizoana Regimentului III Dragoș nr. 29, aparținând de Brigada 16 Infanterie. Regimentul cuprindea 3 batalioane permanente și unul de rezervă și a fost înființat în 1891 din Regimentul 8 linie creat la 1868 și din Regimentul 2 Dorobanți, înființat tot la Dorohoi în 1880. Participant cu două batalioane la Războiul de Independență din 1877-1878, Regimentul era decorat de domnitorul Carol I cu Medalia „Crucea Trecerea Dunării” la 8 octombrie 1878. Corpul ofițerilor, comandat de locotenent-colonel Bănescu Dumitru, cuprindea doi locotenenți colonei, 3 maiori, 12 căpitani, 9 locotenenți, 6 sublocotenenți, un căpitan medic și un șef al muzicii militare¹⁴.

Tribunalul Dorohoi avea 5 judecători, președinte fiind Dancu Dimitrie și un procuror, Lovinescu Vasile, în total 24 persoane, iar la Judecătoria de pace Dorohoi, 2 judecători și 3 funcționari¹⁵. În baroul avocaților, statistica din 1910, înregistrează 24 de avocați, mulți regăsindu-se printre consilierii locali, județeni sau în serviciul prefecturii, unul dintre ei, Gheorghe Marcu, fiind chiar primarul orașului¹⁶. În 1910 majoritatea locuitorilor continuă să rămână meseriași și comercianți. Din 292 de meseriași înregistrați la nivelul orașului, 80 sunt români, 27,4%, iar 212 respectiv 72,6% sunt evrei. În domeniul comerțului din 263 de comercianți doar 20 sunt români reprezentând 6,7%, iar majoritatea covârșitoare 243, respectiv 93,3% sunt evrei. Și în 1910 meșteșugurile și comerțul dorohoian erau dominate de evrei, după cum rezultă din tabloul general al profesiunilor publicat în *Anuarul general al României din 1910*.

Nr. Crt.	Profesiunea	Nr. total	Români		Evrei		Observații
I.	MESERIAȘI						
2.	Alămari	3			3	100%	
3.	Armurieri	1	1	100%			
4.	Blănari	4	4	25%	3		
5.	Boiangii	6	2		4		
6.	Brânzari						
7.	Căldărari	1			1		
8.	Cărâmidari	1	1				
9.	Cizmari	58	4		54		
10.	Ceaprazari	1			1		
11.	Ceasornicari	5	1		4		
12.	Croitori	37			37		
13.	Cojocari	9	3		6		
14.	Dulgheri	14	12		2		
15.	Ferari	3	1		2		
16.	Croitori dame	21			21		
17.	Cufărari	5			5		
18.	Cureclari	4			4		
19.	Dogari	5	4		3		
20.	Geamgii	5			5		
21.	Instalatori	1	1				
22.	Lăcătuși	4	2		2		
23.	Legător de cărți	1			1		
24.	Manufacturierii	6	1		5		
25.	Plăpumari	5	3		2		
26.	Potcovari	1			1		

¹² *Ibidem*, pp. 130-150.

¹³ *Ibidem*, p. 171.

¹⁴ *Ibidem*, p. 147.

¹⁵ *Ibidem*, p. 3.

¹⁶ *Ibidem*, p. 106.

Nr. Crt.	Profesiunea	Nr. total	Români		Evrei		Observații
27.	Rotari	9	4		5		
28.	Țesători de saci	2	1		1		
29.	Săpunari	2			2		
30.	Ștorari	2			2		
31.	Strungari	3	1		2		
32.	Tâmplari	7			7		
33.	Mecanici (ateliere)	7	1		6		
34.	Perieri	1			1		
35.	Petrari	3	2		1		
36.	Tapiteri	2			2		
37.	Țesători	2	2				
38.	Tinichigii	20	12		8		
39.	Tipografi	5	2		3		
40.	Tricoteori	1			1		
41.	Vopsitori	3	1		2		
42.	Zidari	20	18		2		
43.	Zugravi	2	1		1		
	TOTAL	292	80		212		
II.	COMERCIANȚI						
44.	Băcani	59			59		
45.	Brânzari	9	3		6		
46.	Brutari	13	1		12		
47.	Cafengii	5	1		4		
48.	Cârciumari	55	8		47		
49.	Comercianți de cereale	28	2		22		
50.	Comercianți de cherestea	9	1		9		
51.	Comercianți de făină	1			1		
52.	Comercianți metale feroase	7			7		
53.	Comercianți unelte și mașini agricol	1			1		
54.	Cofetari	5	1		4		
55.	Vânzători de galanterii	5			5		
56.	Vânzători de vopsele	2			2		
57.	Vânzători de galanterii	7			7		
58.	Vânzători de gaz	2			2		
59.	Vânzători de lichioruri	1			1		
60.	Vânzători băuturi spirtoase	2	1		1		
61.	Vânzători de sticlărie	7			7		
62.	Vânzători de manufacturi, galanterii	16			16		
63.	Vânzători de mărunțișuri	2			2		
64.	Simigii	2			2		
65.	Vânzători de mărunțișuri și inecălțăminte	2			2		
66.	Vânzători de oale	5	1		4		
67.	Vânzători de ouă	3			3		
68.	Vânzători de pielărie	12	1		11		
69.	Vânzători de var	1			1		
70.	Mezelar (cămătar)	1			1		
71.	Vânzător de coloniale, vinuri, spirt	1			1		

Nr. Crt.	Profesiunea	Nr. total	Români		Evrei		Observații
	TOTAL	263	20		243		
III.	ALTE CATEGORII						
72.	Avocați	24	24				
73.	Zarafi	8	4		4		
74.	Zarafi	5	1		4		
75.	Ingineri	3	3				
76.	Omamentisti	2	1		1		
77.	Bancheri	8	3		5		
78.	Comisionari	3			3		
79.	Farmacisti	2	1		1		
80.	Fotografi	1			1		
81.	Doctori umani	11	3		8		
82.	Doctori veterinari	1	1				
83.	Drogherist	1	1				
84.	Hotelieri	8	2		6		
85.	Încadratori (cadastru)	1			1		
86.	Librari	3			3		
87.	Morari	3	1		2		
	TOTAL	84	45		39		

Evreii sunt majoritari și în alte categorii morari, librari, hotelieri, doctori umani, fotografi, bancheri și zarafi.

C. Recensământul din 1912

În decembrie 1912 se efectuează primul recensământ al populației după o lege specială promulgată la 10 februarie 1912 sub guvernarea conservatorului P.P. Carp. Legea stabilește ca recensământul general al populației să se facă la 10 ani iar toate informațiile culese cu ocazia recensământului să fie întrebuințate numai în scopul statisticii. Rezultatele generale ale recensământului din 19 decembrie 1912 sunt publicate și analizate de dr. L. Colescu, inițiatorul legii speciale și directorul statisticii generale în *Dicționarul statistic al României*. Dicționarul cuprinde datele mai însemnate privind distribuția populației și organizarea administrativă a României, dar prezintă și pentru fiecare localitate informații privind relieful, unitățile economice și principalele instituții ale statului sau private din așezările respective.

Dicționarul statistic cuprinde trei părți importante, *populația, administrația și o parte referitoare la viața economică*.

La 1912, în conformitate cu prevederile "Legii de organizare a comunelor", lege promulgată în 1 mai 1904 de ministrul Vasile Lascăr, din punct de vedere administrativ, România era împărțită în 32 de județe cu 72 comune urbane și 2.620 comune rurale. Comunele rurale cuprindeau 8.336 sate și 735 cătune, în total 9.371 așezări¹⁷.

În decembrie 1912, România avea 7.234.919 locuitori, din care 3.655.573 bărbați și 3.579.346 femei, 50,5% bărbați și 49,5% femei. Comparativ cu 1899, populația României înregistrează o creștere de 1.278.229 locuitori. În 13 ani, populația României a sporit cu 21,5%, ceea ce echivalează cu o rată anuală de 1,66%¹⁸. Creșterile de populație, îndeosebi în mediul rural, se datorează aproape exclusiv sporului natural.

Județul Dorohoi, la 1912, avea o populație de 184.382 locuitori, din care 91.671 bărbați (49,72%) și 92.711 femei (50,28%), ponderea femeilor fiind mai mare. Din totalul populației județului, 20.002 locuiau în comune urbane, ceea ce reprezintă 10,9% și 164.380 în mediul rural, ceea ce reprezenta 89,1%. Cu numai 10,9% din populație locuind în orașe, județul Dorohoi se situează cu mult

¹⁷ *Dicționarul statistic al României 1912*. București, 1914, vol I, p. V.

¹⁸ *Ibidem*, p. VI.

sub media pe țară a urbanizării, medie de 18,4% din totalul populației¹⁹. Administrativ, județul cuprindea 3 comune urbane, Dorohoi, Herța și Mihăileni și 43 comune rurale cu 220 așezări, din care 206 sate și 14 cătune.

Recensământul din 1912 înregistrează la Dorohoi 13.951 locuitori, față de 12.690 recenzați în decembrie 1899. În 13 ani, populația orașului a crescut cu 1261 locuitori, cu o medie de 97 locuitori pe an, medie care se regăsește și pentru perioada 1899-1902. Procentual, creșterea populației orașului Dorohoi este de doar 9,93%, cu mult sub media pe țară care a fost de 21,5% și cu o rată anuală de 0,76%. Creșterea extrem de lentă a populației se datorează aproape exclusiv sporului natural. Cu această populație, orașul Dorohoi este situat în rândul orașelor mijlocii ale României, din 72 de orașe, după numărul locuitorilor, Dorohoiul ocupa locul 46. Din totalul populației județului, 7% locuia în capitala de județ iar 3% în celelalte comune urbane, Mihăileni și Herța. Din 13.951 de locuitori, 7330 sunt bărbați, reprezentând 52,54% din totalul populației și 6.621 femei, reprezentând 47,46% din populație. Numărul femeilor este cu 709 unități mai mic decât cel al bărbaților, fapt ce determină o pondere de 100 bărbați la 90,32 femei. Cauza acestei situații este legată de numărul mai mare al nașterilor la bărbați dar și de imigrările mai rapide ale bărbaților din mediul rural în mediul urban. La cei 13.951 de locuitori se adaugă și o populație flotantă de 309 persoane²⁰. Din totalul populației orașului, 6.705 locuitori, reprezentând 48% din totalul populației, erau evrei²¹. Este primul recensământ când la Dorohoi evreii nu mai sunt populația majoritară. În reședința județului au fost recenzate 1.865 clădiri locuite și 118 nelocuite, media persoanelor pe o clădire locuită fiind de 7,48, mai mare față de media pe țară care era de 5,2 persoane. Cu o aglomerare de 7,48 persoane pe locuință, reiese un grad de confort destul de scăzut al dorohoienilor la acea dată. Agenții recenzori vor înregistra și 2.824 menaje cu o medie pe menajiu de 4,94 persoane, cifră apropiată de media pe țară care era de 4,4 persoane²². În ceea ce privește densitatea populației la o suprafață calculată de 400 ha echivalent cu 4 km² și la o populație de 13.951 locuitori, rezultă o densitate urbană de 3.487,5 locuitori pe km².

Nici la 1912 orașul nu era canalizat, alimentarea cu apă făcându-se din fântâni, cu sacaua. Orașul era parțial iluminat, o parte cu electricitate și o parte cu lămpi de petrol. Cele 119 străzi recenzate aveau o lungime de 33,8 km. Majoritatea locuitorilor se ocupau cu meșteșugurile, comerțul și agricultura, cele mai importante unități industriale fiind moara mecanică și fabrica de cărămidă. Pentru relaxarea populației, în oraș funcționau 55 debite de băuturi spirtoase, o sală de spectacole, un cinematograf, un parc, Aurora și o baie populară²³. Aflat la 482 km depărtare de capitala țării, București, departe și de Iași, fosta capitală a Moldovei, Dorohoiul continuă să rămână și la începutul secolului al XX-lea un târg meșteșugăresc și comercial, unde sennele înnoirii pătrund lent, deși existența celor două importante căi ferate Leorda – Dorohoi și Dorohoi – Iași, date în folosință în 1888, respectiv 1896, ar fi trebuit să grăbească ritmul și sensul schimbărilor, regăsindu-se constant la acea dată în contextul cenușiu al nuvelei sadoveniene „Locul unde nu s-a întâmplat nimic”. Importanța orașului era dată îndeosebi de concentrarea instituțiilor județene, Prefectură, Tribunal, Primărie, Judecătoria, Consiliul județean, garnizoană militară, Spitalul județean, precum și de cele câteva unități de învățământ – 4 școli primare, 1 școală inferioară de meserii, 1 școală profesională și 1 gimnaziu „Grigore Ghica Vv.” La hotelul central, proprietatea evreului Rozint Avram, cu mobilier vechi și lenjerie murdară, se opreau anevoie și de nevoie puținii trecători, veșnic nemulțumiți de cazare²⁴. Singurul eveniment notabil al anului 1912 a fost deschiderea unui cinematograf, proprietatea evreului Marcus Barasch în strada Costache Negri, în casele altui evreu Aron Weimer²⁵.

În 1913, în Dorohoi erau 14.068 locuitori din care 7.369 bărbați și 6.699 femei²⁶. La recensământul din 1912, în Dorohoi au fost înregistrați 13.951 locuitori, pentru ca 1 an mai târziu, numărul acestora să crească la 14.068 locuitori, cu un spor de 117 locuitori, o creștere anuală de

¹⁹ *Ibidem*, p.VII.

²⁰ *Ibidem*.

²¹ L. Colescu, *La population de religion mosaïque en Roumanie. Etude statistique*, Bucarest, 1915, p. 20.

²² *Ibidem*, pp.VIII. XVI. Calcul propriu.

²³ *Ibidem*, p. 351.

²⁴ Arhivele Statului Botoșani, Fond Primăria orașului Dorohoi, Ds.10/1912.

²⁵ Arhivele Statului Botoșani, Fond Primăria orașului Dorohoi, Ds.10/1912. f.41.

²⁶ Lazăr Teodoru, *Starea economică a județelor Botoșani. Dorohoi și Suceava în anul 1913*, lucrare întocmită sub egida Camerei de Comerț și Industrie Botoșani, p.4.

0,83%. În anul 1913, sporul natural a fost de 45 de persoane, rezultând că diferența de 72 persoane este dată de sporul migratoriu.

Acest spor migratoriu trebuie pus îndeosebi pe seama muncitorilor străini veniți ca meseriași în județul Dorohoi. În 1908 au venit 1.638 muncitori, în 1909 au venit 940 muncitori, în 1910 au venit 1.669 muncitori și 1.328 muncitori au venit în 1911²⁷. În total, în 4 ani, au venit 5.575 muncitori, cu o medie anuală de 1.394 persoane. Fără îndoială că o mică parte dintre acești muncitori au preferat să rămână și în Dorohoi, reședința județului, deși pe piața orașului prețurile produselor agricole erau mai scumpe chiar decât la Paris, unde 1 litru de lapte se vindea cu 25 de bani litrul și untul cu 3 lei kg. Pe piața Dorohoiului prețul unui litru de lapte era dublu, 50 de bani²⁸, iar un kilogram de unt costa 5 lei, mai mult față de piața Parisului cu 2 lei.

Români și evrei, locuitorii Dorohoiului aveau aceleași mici bucurii și nemulțumiri. Într-o petiție adresată primarului îi fac cunoscută acestuia că „...deși în Dorohoi s-a mai deschis în 1910 o baie pe strada C. Stroici, proprietarii băii de pe strada Feredeșu, Iosub Aizic și asociatul său își pun în gând să jumulească populația târgului și în acest scop se înțeleg cu proprietarul băii de pe strada C. Stroici ca în schimbul sumei de 70 lei lunar acesta să închidă baia rămânând ca ei să dețină monopolul afacerii”²⁹. Subtile afaceri evreiești!

1914 – anul începerii primului război mondial.

La Dorohoi, memoria insensibilă uneori a timpului avea să consemneze în registrele stării civile 442 de nașteri, din care 224 bărbați și 218 femei, iar după religie 223 de ortodocși și doar 196 de mozaici³⁰. Pentru prima dată, numărul născuților de religie ortodoxă îl depășește pe cel al născuților de religie mozaică.

Situația nașterilor, după registrele Stării civile pe 1914, se prezintă după cum urmează:

Luna	După sex				După religie						Total
	B	%	F	%	Ortodoxă	%	Catolică	%	Mozaică	%	
Ianuarie	21	48%	22	52%	18	41%	-		25	49%	43
Februarie	17	51%	16	49%	16	48%	-		17	42%	33
Martie	20	55%	16	45%	19	52%	2	7%	15	41%	36
Aprilie	15	57%	11	43%	11	42%	-		15	48%	26
Mai	18	54%	15	46%	16	48%	-		17	42%	33
Iunie	14	37%	21	66%	17	48%	1	4%	17	48%	35
Iulie	21	48%	22	52%	21	48%	1	4%	21	48%	43
August	22	45%	26	55%	22	45%	-		22	55%	48
Septembrie	14	50%	14	50%	16	57%	-		12	43%	28
Octombrie	16	47%	18	53%	21	61%	1	7%	12	30%	39
Noiembrie	21	55%	17	45%	21	55%	1	3%	16	42%	38
Decembrie	25	55%	20	45%	25	55%	1		19	42%	45
Total	224	51%	218	49%	223	50%	7	6%	196	44%	442

Scăderea ponderii născuților în rândul populației evreiești se datorează îndeosebi imigrării masive a evreilor, în perioada 1899 până la primul război mondial, către „pământul făgăduinței” – S.U.A. Între 1899 – 1912, populația evreiască scade în România datorită imigrărilor cu 26%, respectiv la 70.000 persoane³¹.

În același an s-au înregistrat 392 de decese, din care 214 în rândul bărbaților și 178 în rândul femeilor. Cele mai multe decese s-au înregistrat în lunile de iarnă decembrie – 58 și ianuarie – 51. După religie, au decedat 233 ortodocși, 14 catolici și 145 de evrei, numărul acestora fiind în scădere și la categoria decese. Pe luni, în același an 1914, situația se prezintă după cum urmează:

²⁷ Ibidem, p.3.

²⁸ Ibidem, p.18.

²⁹ Arhivele Statului Botosani, Fond Primăria orașului Dorohoi, f. 90.

³⁰ Actele de stare civilă din 1901 și până în prezent se păstrează în Arhiva Primăriei Municipiului Dorohoi, de unde au fost extrase datele statistice menționate.

³¹ Carol Iancu, *Evreii din România, 1919-1938 de la emancipare la marginalizare*, București, 2000, p. 49.

Luna	Nr. deceselor	După sex		După religie			Observatii
		B	F	Ortodocși	Catolici	Evrei	
Ianuarie	51	28	23	29	-	22	
Februarie	28	15	13	17	1	11	
Martie	31	20	11	17	-	11	
Aprilie	22	2	15	15	2	5	
Mai	24	11	13	12	2	10	
Iunie	36	22	14	20	1	15	
Iulie	28	14	14	18	1	9	
August	29	16	13	18	-	11	
Septembrie	27	15	12	15	1	11	
Octombrie	26	14	12	17	2	7	
Noiembrie	32	19	14	16	2	14	
Decembrie	58	38	20	39	2	19	
Total	392	214	178	233	14	145	

Numărul mare de decese în ianuarie și decembrie 1914, 109 din totalul de 392 anual, ceea ce reprezintă 27,8%, a fost cauzat evident de inamicul fatal al lui Napoleon, „generalul iarnă”. Fără îndoială, la capitolul nupțialitate, începutul războiului mondial și-a pus amprenta și asupra tinerilor din oraș. În august 1914, se înregistrează doar o singură căsătorie între două persoane de religie ortodoxă, după ce doar cu o lună înainte fuseseră înregistrate 9 căsătorii. Statistica numărului de căsătorii în anul 1914 o prezentăm în tabelul de mai jos:

Luna	Număr casatorii	După religie						Total persoane căsătorite
		Ortodocși		Catolici		Evrei		
		B	F	B	F	B	F	
Ianuarie	8	5	5	-	-	3	3	16
Februarie	8	5	5	-	-	3	3	16
Martie	3	2	2	-	-	1	1	6
Aprilie	4	3	3	-	-	1	1	8
Mai	12	8	8	-	-	4	4	24
Iunie	5	2	2	-	-	3	3	10
Iulie	9	5	5	-	-	4	4	18
August	1	1	1	-	-	-	-	2
Septembrie	5	3	3	-	-	2	2	10
Octombrie	10	7	7	-	-	3	3	20
Noiembrie	8	7	7	-	-	1	1	16
Decembrie	9	7	7	-	-	2	2	18
Total	82	55	55	-	-	27	27	164

Pe tot anul s-au încheiat 82 de căsătorii, 55 de căsătorii în rândul populației de religie ortodoxă și 27 de căsătorii în rândul populației evreiești.

În anul 1914, sporul natural al populației la nivelul orașului Dorohoi a fost de doar 50 de persoane. S-au născut 442 persoane și au decedat 392, rimul de creștere fiind de 11,31%³².

Între anii 1901-1914, situația privind mișcarea populației a fost următoarea:³³

Anul	Nașteri	Decese	Spor natural	%	Căsătorii	Observatii
1901	456	418	38	8,33	37	
1902	478	380	98	20,50	51	
1903	429	344	85	19,81	50	
1904	495	293	202	40,80	40	
1905	455	394	61	13,40	40	

³² Arhivele Statului Botoșani, Ds. 13/1914, f. 3 – 16.

³³ Datele au fost centralizate după actele Stării civile de la Primăria Dorohoi, nearhivate încă.

Anul	Nașteri	Decese	Spor natural	%	Căsătorii	Observatii
1906	445	354	91	20,44	92	
1907	479	419	60	12,52	83	
1908	474	449	25	5,27	81	
1909	455	385	70	15,38	99	
1910	474	356	118	24,89	88	
1911	423	298	125	29,55	91	
1912	487	271	216	44,35	102	
1913	420	375	45	10,71	87	
1914	442	392	50	11,31	82	6 divorțuri
TOTAL	6412	5128	1284	20,02	1023	

În perioada menționată, s-au înregistrat 6.412 nașteri, 5.128 decese, 1.023 de căsătorii și 6 divorțuri. Pe 14 ani, sporul natural a fost de 1.284 de persoane, cu o medie anuală de 91,71 persoane și o medie procentuală de 20,02 %.

În anul 1914, Dorohoiul număra 14.171 de locuitori, ceea ce reprezenta 7,36% din populația județului³⁴. Comparativ cu 1913, când populația orașului a fost de 14.068 locuitori se înregistrează un spor de 103 persoane, din care sporul natural 50 de persoane și sporul migratoriu 53 de persoane.

Raportul primarului G.G. Burghele, pe anul 1914-1915, menționează că: „... s-a consumat în oraș în cursul anului expirat – 1914, un total un număr de 7673 vite și anume 18 tauri, 405 boi, 1406 vaci, 144 gonitori, 128 gonitoare, 5 junici, 8 junice, 79 mânzați, 57 mânzate, 74 viței, 49 vițele, 167 berbeci, 98 oi, 3447 miei, 3 țapi, 1 capră, 9 iezi și 1575 porci și scoafă sau în total cantitatea de 472.714 kg carne. Asemenea în cursul acestui an s-a consumat în oraș cantitatea de 2.241.264 kg pâine”. Dacă e să dăm crezare primarului, rezultă că la o populație de 14.171 locuitori consumul mediu anual de carne pe cap de locuitor a fost de 33,35 kg, iar consumul mediu anual de pâine a fost de 158,15 kg, cifre care teoretic reflectă un nivel de trai destul de ridicat pentru acea vreme.

În perioada supusă atenției noastre, 1864-1914, populația orașului Dorohoi a crescut de la 7000 de locuitori la 14.171, o creștere numerică de 7.171 locuitori și o creștere procentuală de 102,44%. Practic, în jumătate de secol, populația Dorohoiului s-a dublat. Ritmul mediu de creștere anuală a fost de 2,04%, concretizat într-o medie numerică anuală de 143 persoane.

Ritmul anual de creștere a fost mai mare în perioada 1864-1899 când se înregistrează în 36 de ani un spor de 5.690 persoane cu o creștere de 81,28% și o medie anuală numerică de 158 persoane și o creștere procentuală medie de 2,25%.

Deși departe, războiul mondial își face simțite efectele și la Dorohoi, multe din investițiile planificate a se realiza la nivelul orașului fiind amânate, după cum reiese din raportul aceluiași primar G.G. Burghele: „În privința iluminatului orașului cu electricitate am făcut un pas decisiv spre progres, totuși din cauza evenimentelor exterioare, aparatele necesare luminii fiind în străinătate nu se va putea trage foloase până când actuala stare de lucru se va liniști (...) aducerea apei, canalizarea și facerea planului orașului, lucrări care după cum știți sunt în studiu și pentru care s-a avansat suma de 22.000 lei, suntem forțați a le suspenda tot din cauza evenimentelor critice prin care trecem. În cursul anului, dacă starea actuală va mai dura, vom suspenda și alte lucrări, mărginindu-ne pur și simplu la mici lucrări de întreținere”³⁵.

Anul 1914 își încheia destinul, îngrijorat și obosit. acoperind sub aripile istoriei oamenii și amintirile unui liniștit târg moldav, cu nume parcă predestinat a demonstra nesfârșitul timpului și al spațiului. Dorohoi – drum lung. În lipsa unor investiții moderne, productive, orașul continuă să rămână doar cu funcții comerciale și administrative, prioritare. Pentru oamenii locului, pământul și copiii continuă să rămână valorile fundamentale la care și raportează destinul.

³⁴ *Expunerea Administrațiunii Comunei Dorohoi pe anul 1914-1915*. Dorohoi, 1915, p. 23.

³⁵ *Idem*, p. 4.

DEMOGRAFIC EVOLUTION OF DOROHOI CITY (1864-1914)

(Summary)

The study about the demographic evolution of Dorohoi city (1864-1914) is following the demographic process from Dorohoi in the second half of XIX – th century until the beginning of the first World War. In this period also, Dorohoi continues to remain residence of the county, and, in 1901 was having 3 parts, **Herța - Prutul de sus, Bașeu –Prutul de jos** and **Berhometele-Coșula** with 50 rural establishments and three urban ones, Dorohoi, Herța and Mihăileni.

In 1899, at the end of XIX - th century Dorohoi was having 12.690 inhabitants, 5.690 more than in 1864, when 7.000 inhabitants were registered.

At the beginning of the next century, in 1901, this town was having 12.902 inhabitants, from which 5.202 romanians, 7.169 jewish people and 531 foreingners. With 7.169, jewish people were forming, at the beginning of XX-th century, the majority of the population (55,5%). At Mihăileni, from 3.771 inhabitants 2.701 are jewish people (71,6%), and in Herța 66% of population is jewish, 1946 from 2946 inhabitants.

The census from 1912 shows 13.951 inhabitants at Dorohoi, this city being on 46 th place from the 72 cities in the county. From the 184.382 inhabitants of the county Dorohoi, 7% were living in the town itself. At that period, the lightning was made only partially with electricity and oil lamps and water suplies were carried from fountains, with water-carts. The street had 33,8 km and the majority of the inhabitants were craftsmanships, traders and agriculture men, the most importants industrial units being a mechanical mill and a brick factory.

In 1914, Dorohoi was having 14171 inhabitants, which represented 7,37% of urban population of the county. The population growth is due to the natural and migratory enhancement. Lacking the modern, productive, investments, the city continues to remain important only through his commercial and administrative fonctions. For its inhabitants, small affairs, the land and the children are the fundamental values to rely on.